

KNNV reis naar Bornholm

22 tot 31 juli 2005

Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging

KNNV
Postbus 193 20
3501 DH UTRECHT
Bezoekadres: Oudegracht 237
email: office@knnv.nl
www.knnv.nl

Inhoud

Aanleiding	3
Eerste dag	4
Zondag 24 juli	5
Maandag 25 juli	7
Dinsdag 26 juli, Bølshavn Listed	8
Donderdag 28 juli	9
Vrijdag 29 juni	10
Zaterdag 30 juli, Aakirkeby	11
Zondag 31 juli	12
Bijlagen	
Planten	13
Vogels	16
Fossielen	17
Weekdieren	17
Insecten	17
Amfibieën	17
Reptielen	17
Zoogdieren	18
Foto's	19

Copyright: KNNV 2005

Referentie: KNNV reis naar Bornholm, KNNV, 2005

Overname van delen van de tekst is toegestaan onder bronvermelding.

Aanleiding

De Algemene Reiscommissie had voor 2005 Bornholm op het programma staan. De aankondiging in Natura van december 2004 beloofde veel goeds.

Rg BORNHOLM (DENEMARKEN)

Vrijdag 22 juli t/m zondag 31 juli 2005

Aantal dagen	10
Reisleiding	André Beijersbergen en Emile Gevers
Reissom	€ 975,-
Inschrijfgeld	€ 100,-
Soort reis	trein, boot, fiets, hotel, volpersion
Thema	geologie, landschappen en cultuur.
Zwaarte	
Aantal deelnemers	minimaal 14, maximaal 18
Informatie	André Beijersbergen, tel. (024) 322 74 66, e-mail: a.beijersbergen@hetnet.nl
Opgave	vóór 10 januari 2005

Niet alleen door zijn ligging is het Deense Oostzee-eiland Bornholm een buitenbeentje, ook de granieten rotskusten, de merkwaardige ronde witte kerken, de rijke flora en fauna, de zeer gevarieerde ondergrond met daarop prehistorische grafheuvels en het voortreffelijke zomerklimaat maken dit geïsoleerde eiland tot een uitgelezen bestemming voor een natuurreis.

Langs de zeer afwisselende kust (in het zuiden deels zandstranden, elders bestaande uit graniet en afzettingsgesteenten) liggen een aantal aardige vissersstadjes, waar de Stokrozen en de Hortensia's domineren in de verzorgde tuintjes en afsteken tegen de kleurige gevels van de lage vakwerkhuisen. De 'hoofdstad' Rønne heeft een gezellige binnenstad bestaande uit louter lage huizen.

Het eiland is niet groot, ongeveer 20 bij 20 km en zacht heuvelig; dankzij de rustige prima weggetjes is het goed met de fiets te verkennen vanuit onze verblijfplaats Aakirkeby, waar een rustig gelegen persion ons zal laten kennismaken met de Deense gastvrijheid, -kookkunst en -kwaliteit. Voor enkele excursies zullen plaatselijke gidsen zorgdragen.

Het volgende verslag geeft zowel een sfeertekening van de reis als een verslag van de gevonden natuurwaarnemingen. Van dag vijf (woensdag) is geen verslag opgenomen omdat kamer vijf niet door ons in gebruik was.

Eerste dag

de reis

Om 6 uur op. De treintaxi komt ruim op tijd. We kunnen zelfs de stoptrein naar Zwolle nemen. Dat is wel zo handig want dan hoeven we niet zo hard met onze rugzakken naar een ander perron te hollen. In Deventer op het station zien we géén André of andere lange blonde man met bril en rugzak die beloofd had ruim op tijd aanwezig te zijn. We gaan naar de stationshal en daar ontmoeten we mijn zus Olga en mijn zwager Frans. We gaan naar het perron en daar staat Nienke al op ons te wachten. Waar blijven de anderen? Pas vijf minuten voordat de trein zal vertrekken zien we de andere reisgenoten: ze hadden in de restauratie koffie zitten drinken.

De reis voorloopt voorspoedig. Wel moeten we nogal eens overstappen, maar ondanks alle bagage en de grote groep mensen gaat alles op rolletjes. In Hamburg mogen we er voor langere tijd uit, enkele mensen blijven bij de bagage, de anderen lopen wat rond of gaan iets eten of drinken. Verder reizend gaan we zelfs bij Puttgarden met trein en al de boot op! Dan door naar Kopenhagen waarbij we vlak langs Køge komen waar onze volgende boot ligt te wachten. Helaas kunnen we niet daar uitstappen maar moeten we echt door tot Kopenhagen, daar uitstappen en met een forenzentrein terug naar Køge. Ruim op tijd komen we daar aan, maar we moeten nog een flink eind lopen voordat we bij de boot zijn. Als we weer een trap op moeten in het vertrekgebouw, besluiten een paar deelnemers met de lift te gaan. Tot verbazing van degenen die met de trap zijn gegaan, slaat de lift de eerste etage over. De lift komt terug maar blijkt leeg te zijn. Hilariteit.

De spiksplinternieuwe boot blijkt gebouwd in Nederland en heeft uitstekende hutten. Om een uur of twaalf vertrekt de boot maar sommigen liggen dan al te slapen.

Emile

op Bornholm.

Na een nacht doorgebracht in een twee persoonshut op de boot die ons van Kopenhagen al slapende naar Bornholm vervoerde, was het goed opstaan. Wakker worden met de zee om je heen is heel bijzonder.

Inpakken en uitmonteren, zonder lift (defect) dus trappen lopen met de bagage.

Om ongeveer half acht liepen we met de koffers en rugzakken in Rønne. Nog geen café open, wel een bakker. Op een bankje voor de bakker de zoete broodjes genuttigd met koffie (of was het slotwater?).

Tot twaalf uur moesten we ons zo zoet houden, zei André. Dit gaf protesten, dus werd het de bus van tien uur. Doordat op het plein een braderie werd opgebouwd waar o.a. kerstmannetjes te koop werden aangeboden, was het zo tien uur. Dus kwamen we te vroeg aan bij ons hotel in Aakirkeby. We moesten wachten op de binnenplaats tot de kamers klaar waren.

Wel kregen we koffie en thee. Na wat algemene regels van de vrouw des huizes werd de kamerverdeling snel gemaakt. Kamer 1 de eersten van de lijst, enz.

Na het inkwartieren en wachten op de huurfietsen zijn we later naar het dorpje gereden. Omdat we geen lunch hebben genoten zijn er wat mensen van de groep naar de snackbar gegaan voor wat warmes. Ria een broodje worst met een saus, ik patat mét (Ton aan de patat?)

Omdat er nog geen programma was, ben ik alleen in zuidelijke richting het veld ingegaan. Al gauw zag ik roeken, bonte kraaien en veldleeuwenken. Die zie je niet alle dagen bij ons. Verder nog een hert en raven gezien. Onderweg nog heerlijke kersen als versnapering aan de bomen.

Om zeven uur was het warm eten. Op de vier vegetariërs was ook gerekend.

's Avonds een lezing van Emile over de geologie van Bornholm, aansluitend het programma voor de volgende dag: het museum Natur Bornholm

Heerlijk bereisd zijn we daarna gaan slapen.

Ton en Ria

Zondag 24 juli

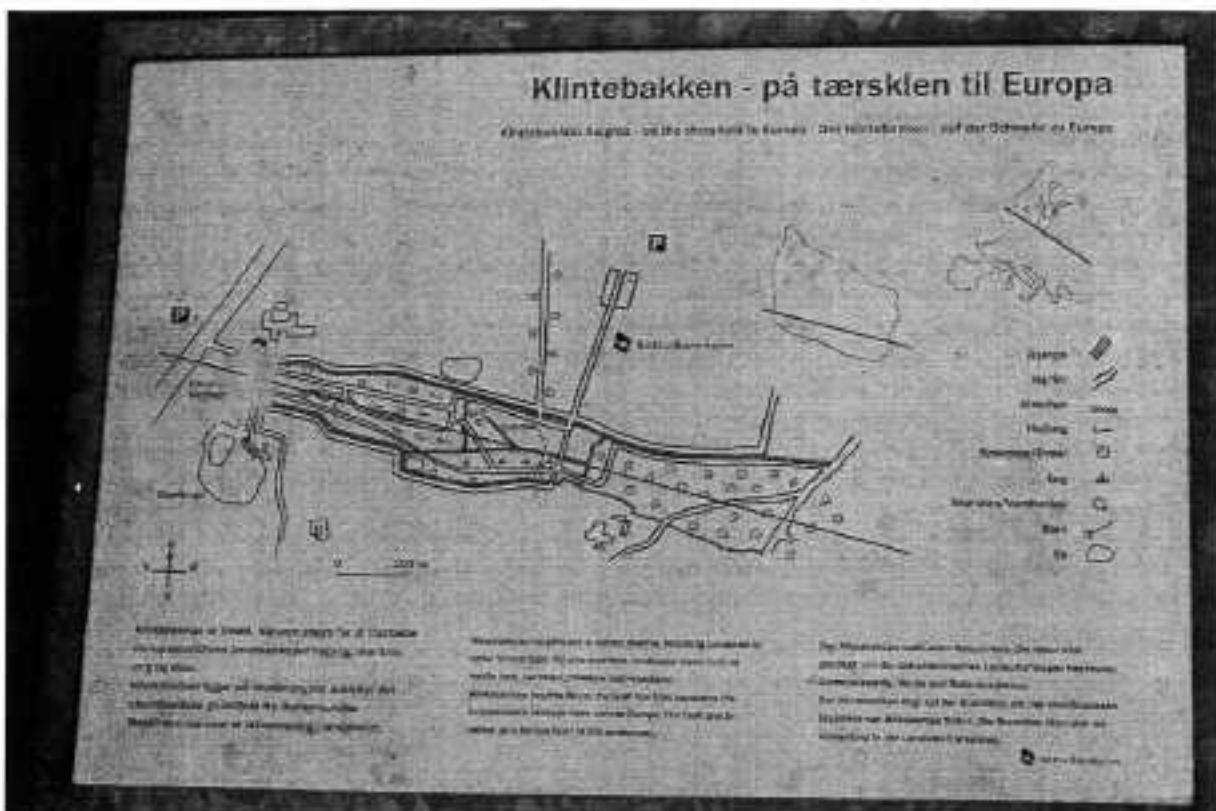
Om half 10 fietsten we naar het museum Natur Bornholm. Omdat we te vroeg waren, bekeken we de stenen en zagen we Kneuen, Geelgors en Boerenzwaluwen.

In het natuurmuseum kregen we een rondleiding en gingen we in een tijdmachine 1.700 miljoen jaar terug in de tijd. Daarna moesten we lopend door de tentoonstelling via de geologische tijdperken weer terug naar het heden. Bijzonder waren het Juraterrarium (met o.a. levende krokodillen en schildpadden) en het Oostzee aquarium. In de milieuhoek kon je spelen met treintjes met zonnecellen. Met een stepapparaat kon je meten, hoeveel energie je op kon wekken (Olga kwam op 1.5 Watt). Toen we weer in het hier en nu leefden, bezochten we de Klintebakken: de breuklijn tussen de Neksø-zandsteen (zuiden: 540 mln. Jaar) en de Gneis uit het noorden (ca. 1.700 mln. jaar). Bij een plasje zagen we twee kleine Boomkikkertjes en een Witgatje.

We fietsten weer terug naar het hotel waar we de lunch gebruikten. Om 14.00 uur vertrokken we per fiets naar Ekkodalen waar we niet de enigen waren die daar wilden wandelen. We liepen door een diabaas, een gang van een afwijkende mineralogische samenstelling dan het omringende gesteente. Tijdens de wandeling zagen we een grote verscheidenheid aan planten, vooral in de buurt van de middeleeuwse ruïne Lilleborg. Er was een plas met bloeiend Krabbescheer. Verder o.a. gezien: Engbloem, Dolle Kervel en bloeiend Slangenlook.

Na al dat gefiets en gewandel waren we wel toe aan het diner (zonder tètje), bestaande uit varkensvlees, worteltjes, in de schil gebakken aardappelen, gegrilde uien en een zoutarm broodje.

Olga Gevers & Frans Roza

waarnemingen

FLORA

bij Klintebakken

- Bloeiend Slangenlook (*Allium scorodopasum*)
- Bloeiend Penningkruid
- Bloeiend Nagelkruid
- Bloeiend Robertskruid
- Kransmunt (*Mentha verticillata*)
- Gele morgenster
- Kantig hertshooi (*Hypericum maculatum*)

Ekkodalen e.v.

- Valeriaan
- Spirea
- Herik
- Framboos
- Engelwortel
- Zwarte Els
- Bosbies
- Boszegge (*Carex sylvatica*)
- Pitrus
- Berula
- Sterrekroos
- Mannagras
- Waterweegbree
- Wijfesvaren (*Anthyrium filic-femina*)
- Bochtige smele
- Rietgras (*Phalaris arundinacea*)
- Vogelwikke
- Bloeiend Krabbescheer
- Moerasandoorn
- Heggedoomzaad (*Torylis japonica*)
- Timoteegras
- Engbloem
- Borstelkrans
- Stangekruid
- Zwarte toorts
- Viltige ganzenik (*Potentilla argenta*)
- Klis
- Dauwbramen
- Kers
- Muurpeper
- Grasklokje
- Helmkruid
- Hemelsleutel
- Hopklaver
- Veldlathyrus
- Grootbloemig muur
- Eenbloemig parelgras (*Melica uniflora*)
- Thuja
- Schaafstro
- Hokjespeul (*Astragalus glycyphyllos*)
- Overblijvend Bingelkruid (*Mercurialis perennis*)
- Bospaardenstaart (*Equisetum sylvatica*)
- Grasmuur (*Stellaria graminea*)
- Liggend klaver (*Trifolium campestra*)
- Ruw Vergeetmenietje (*Myosotis ramosissima*)
- Gierstgras (*Milium effusum*)

FAUNA

- Kneu
- Geelgors
- Boerenzwaluw
- Roek
- Bonte bessenvlinder
- Groot koolwitje
- Witgatje
- Heidelibel (*Sympetrum* sp.)
- Boomkikker
- Blauwe reiger

Maandag 25 juli

Excursie Laeso en strand

Deelnemers: iedereen behalve Hans en Roos, 's morgens o.l.v. Finn Hansen

Tijd: 9:00 – 17:00 uur

Het weer: 's morgen regenachtig, 's middags droog windkracht 3, richting zw

Route: Vanaf het hotel zw-richting Vasegard, lopend langs de Laeso tot en met Vejmellogard; 's middags naar het strand bij Risegard.

Waarnemingen:

Gesteenten gezien, langs en in de Laeso, van Precambrium (1500 miljoen jaar oud) t/m *Cyrtograptus* leisteen (ca 200 miljoen jaar geleden), met diverse fossielen, ook kalklagen en zelfs vulkanische afzetting (betoniet).

Laeso e.o.:

Kalmoes

stinkende gouwe

klein geaderd witje

Groot koolwitje

Bruin zandoogje

reuzenzwenkgras

strand:

aalscholver

eidereend

zeeraket

melkkruid

zeepostelein

kattendoorn

zeemelkdistel

wondklaver

kleine pimpernel

wilde peen

zeelathyrus

Trilgras

klein hoefblad

groot hoefblad

ruige leeuwetand

Knoopkruid *Centaurea jacea*

kamgras

Impressie

De Laeso is één na langste beek van Bornholm, het had de afgelopen tijd geregend zodat er overal water stroomde.

Het landschap rond de Laeso wordt gedomineerd door boerderijen, deze zijn genummerd; nr 1 is degene waarvan de zon op 24 juni vanuit Aakirkeby ondergaat, vanaf deze boerderij is verder genummerd.

Alle boerderijen hebben een drinkpoel, vroeger dronken daaruit de mensen en de dieren. De bagger uit deze poelen werd gebruikt als meststof op het land; na de komst van de kunstmest was dit

overbodig en de poelen groeiden dicht. Deze poelen herbergden veel bijzondere planten en dieren, o.a. de boomkikker, de populatie liep dan ook sterk terug. De afgelopen 20 jaar zijn de nodige herstelmaatregelen genomen, de boomkikker herstelt zich. Meer dan de helft van het aantal boomkikkers in Denemarken komt op Bornholm voor.

In één poel komt kalmoes voor.

Het stroombed van de Laeso is uitgesneden in het omringende landschap, vele steile wanden vormen de rand; leisteen, graniet, kalklagen wisselen elkaar af.

In een afstand van ca 200 meter doorliepen wij een tijdperiode van 200 miljoen jaar. Vele bomen groeien langs de boorden van de beek, het water stond ca 10 cm hoog. Op enkele plekken tot 50 cm, in deze diepere delen overleeft de beekforel, die wij helaas niet gezien hebben. Deze vissen worden door blauwe reigers bejaagd, ook op plekken die door bomen zijn overschaduwd en dat was in onze Hollandse oren een raar verhaal.

Onder het eten kregen we bezoek van enkele paarden, Emile en Paul leidden ze weg.

Het tweede deel van de dag bracht ons aan het strand, dat lag ca 20 meter lager dan het laatste roggveld, dat ca 200 meter van het strand lag, een prachtig gezicht.

De helling werd gevormd door loofbos dat door een strand van ca 5 meter van de zee was gescheiden. Dat was in onze ogen zeer bijzonder, het bos zo dicht bij de zee.

Op een plek druppelde zoet water uit de helling, daar stonden dan ook bijzondere planten als Kleine pimpemel en Trilgras. Verder was uiteraard de bekende zee flora aanwezig. Zeer bijzonder was de vondst van een jonge jeneverbes direct aan de helling/strand.

Het strand bevatte veel platte en afgesleten stenen, waarmee je prima kon stapelen; het zand bevatte veel zwarte deeltjes.

De branding liep regelmatig dood op grote granieten stenen en dat maakte het strand in onze ogen echt buitenlands.

Geert

Dinsdag 26 juli, BølsHAVN Listed

Twee verhalen van dezelfde dag, één vanuit de bus, de ander vanaf de fiets.

Na een gezellig ontbijt, buiten in de zon, zwaaien Jan en ik de fietsers uit.

We gaan met de bus naar Ranne en vandaar naar BølsHAVN langs veel korenvelden, omzoomd door bomen.

10.48 uur komen we aan, dichtbij de kleine schilderachtige haven met 2 rijen kleurige roeiboten.

11.02 uur Geoloog Finn Hansen komt 2 minuten te laat, want er lag een slang op de weg!?

De fietsers komen 11.30 uur. We krijgen allemaal een hand! Zal hij Engels of Duits spreken? Het wordt Engels.

De fietstocht, naar BølsHAVN ging even langs de grote weg, maar daarna door een bosgebied, Almindingen. Het geraas van auto's verdween, en vele vogelgeluiden kwamen daarvoor in de plaats. Na het bos een kleine asfaltweg met kilometers lange korenvelden. Toch even stoppen voor een plantje. Dit verontrustte echter een ree, die dwars door het koren met hoge sprongen er vandoor ging. Een dode kat langs de weg gaf aan dat hier ook auto's reden.

Onderweg bekeken we nog een prachtig oud kerkje in Østermarie. Dat kostte wel wat tijd; de tocht gaf meer oponthoud dan verwacht. Daardoor kwamen we een half uur te laat aan op de afgesproken plaats, waar een ongeruste gids op ons wachtte. Gelukkig konden Roos en Jan hem wat geruststellen.

We gingen dan ook direct met hem mee, noordwaarts langs de haven voor het eerste project.

Hij liet ons een dijk van rolstenen zien van na de ijstijd, 8000 jaar geleden. Het oudste deel van het dorp bestaande uit vissershuisen, was op een dergelijk rolstenendijk, uit een vroegere afzetting gebouwd.

We bekeken met hem Paradis bakerner graniet, zwart en wit gebandeerd.

De winters zijn koud in Bornholm. In 1943 vroom dit deel van de Oostzee dicht en kon men over het ijs naar een vergelegen eilandengroep lopen.

Het tweede project was het natuurreservaat aan de zuidkant van de haven. Interessant was dat je hier planten vond die wezen op zoetwater, o.a. kraailook, trilgras, moeras vergeet me niet. Het rook er heerlijk naar mint. Wat zoutflora betreft zagen we o.a. zeeveegbree en zoutgras. Kun je dit een brakwaterflora noemen?? De vegetatie werd kort gehouden door schapen. Maar schapen lusten niet alles, zoals engbloem, enkelen met vuurwants en berenklauw die zich hier explosief uitbreiden. Na

een grazig stuk werd het moerasachtig met kleine waterlopen naar zee. Het was opletten om geen natte voeten te krijgen.

Bijzonder waren de erosiegaten, die spontaan ontstonden. Hierin vestigden zich o.a. strandduizendguldenkruid, en een kleine zeggenssoort. Over een rotspartij kwamen we terug op het pad, waar knolspirea werd gevonden.

Na terugkomst bij de fietsen even een kwartiertje pauze, en daarna naar de haven van Listed. Met de gids ging het nu naar een landtong, waar heel goed een diabaas, een goot gevuld met basalt tussen graniet, te zien was. Loodrecht hierop een spleet gevuld met versteend groen zand, die doodliep op een diabaas. Emile en de gids wisselden hierover uitgebreid van gedachten, maar kwamen niet uit dit probleem. Zo blijft geologie spannend.

Om ± 3 uur verdween de gids na ons gewezen te hebben op het zwarte Rønner graniet en het roze Swanekergraniet en insluitsels van Rønner in Swaneker graniet. Als plant op het strand: zeekool. Dit was het einde van de excursie.

Jan en ik wandelden naar Svaneke over een prachtig bospad, vlak langs de kust, met mooie doorkijkjes naar de zee. Er groeit heel veel eikvaren en wat kamperfoelle en de geelgors horen we de hele dag.

In de haven van Svaneke zien we de fietsers niet. (Zijn in de volgende haven). Daarom lopen we naar de markt, die er heel gezellig uitziet: terrasjes, veel vakwerkbouw en kleuren. Wij genieten van koffie en appelgebak. Dan stappen we in een bus en zien ineens Marian lopen. Jan springt naar buiten en neemt haar mee. Zo gaan we met z'n drieën en maken een mooie tocht langs de kust. In het eerste stuk koelen, schapen, boerderijen en veel koren en wat rustige campings. Daarna wordt het veel toeristischer. Bij Smogebæk gaan we het binnenland in. Bij Pedersker slaan we af naar Aarkirkeby. 's Avonds eten we buiten en krijgen ons eerste tôte (toetje): frambozen met kwark en harde zoete koekjes. Toetje verdiend na zware fietstocht!

Roos (kamer 4)

We lieten ons op onze fietsen afzakken naar Svaneke. We vonden een leuk terrasje aan de haven. Koffie dronken we daar met iets onbekends daarbij, wat erg lekker was. Daarna ging het terug naar hotel/pension Ny Søborg.

Cary (kamer 4)

Donderdag 28 juli

Absoluut niet te laat

Om één minuut voor negen vertrok ons gezelschap richting bushalte. De dappere Maria, Ton, Hans, Emile en André vertrokken later, per fiets. Op naar Hammeren, ± 30 km. Het was snikheet in de bus; het ventilatieluik stond aan de verkeerde kant open. We werden vergezeld door twee nonnen met sneeuw witte hoofddoeken, die per abuis uitstapten en bliksemsnel, opgelucht grinnikend, via de vooringang weer binnenkwamen. Tot onze tevredenheid bleken we via een overstap helemaal tot aan Hammershus te kunnen komen.

Fietsers botsten

Tijdens de koffie keken we vol verwachting en naarmate de tijd vorderde met enige ongerustheid, uit naar de fietsers. Ruim kwart over twaalf arriveerden zij, nog enigszins bleek van de schrik. Ton was in botsing gekomen met een Noor, die de bocht te ruim had genomen. Hij had behalve een diepe glip van vijf bij één centimeter in zijn scheenbeen ook een enorme slag in het voorwiel. Hans vloog boven op hem en had een behoorlijke schaafwond onder de knie en een licht gekneusde rib. Gelukkig geen gat in de broek. Ter versterking lieten zij koffie met gebak aanrukken.

Hammershus

Dat Hammershus is een grote toeristische attractie. Heel veel mensen, kinderen en honden. De slotruïne is indrukwekkend, gelegen op de rotsen, 72 meter boven zeeniveau. De oorsprong van de burcht is onbekend, maar al in de vroege middeleeuwen speelde hij een belangrijke rol in de machtsstrijd tussen koningshuis en kerk. De belastinggelden werden er bewaard. In de loop van de tijden verloor de burcht aan militaire betekenis en werd gebruikt als kazeme en staatsgevangenis. In 1743 werd hij opgegeven en werden er bouwmaterialen vandaan gehaald. In 1822 kwam hij onder Monumentenzorg. Het is een enorm groot complex. In het midden is een soort slotvijver met vier grote eiken erom heen. De burcht heeft in het verleden een beleg van 18 maanden doorstaan. Bij het cafetaria is een zaaltje met een expositie. Een soort poppenhuis laat de vroegere functies van de burcht zien.

Wandeling Hammerknuden

Wat daarna volgde liet zich in eerste instantie aanzien als een prettige duinwandeling langs zee over de Hammerknuden. Aardige planten en vlinders, waaronder de Keizersmantel. Mooie uitzichten op zee, een Alk. Allengs kreeg de wandeling een pittiger karakter en won aan schoonheid. We beseften dat we de bus van tien over vier niet zouden halen en legden ons daar welgemoed bij neer. Op de top bij de vuurtoren keerden we huiswaarts. De Bornholmse televisie was aanwezig. Naar later bleek vanwege een grote wedstrijd voor een crossfietsers en marathonlopers. Er volgden nog werkelijk prachtige vergezichten, vogelrotsen en een stevige afdaling.

Bilzenkruid

Tien minuten voor de bus vertrok brachten André en Jan de spanning er nog aardig in. Bij het hekje bij de burcht was Bilzenkruid gesignaleerd. Dat (in het bijzonder omdat het de Deense variëteit was en maar op enkele plaatsen in Denemarken voorkwam) zorgde ervoor dat zij beiden heel hard liepen om zaad ervan te bemachtigen, voor André's moestuin. Het lukte.

Toch nog een kerk

Vanuit de bus zagen we de Ny kirke (in Nyker), het kleinste rondkerkje van Bornholm.

Vegetarische maaltijd

Kroon op de dag was de vegetarische maaltijd: courgettesalade met amandelen en paprika, een soort dolmas, pesto-pastasalade, groene sla, uien-walnotenpâté, een pittige mosterdsaus en voor de vleesverslaafden echte Deense polser (bereid door de slager uit de streek van vee dat maar 23 minuten op transport hoeft naar de slachter. Tetje: kamemelk verrijkt met room en frambozenjam, plus driehoekjes met suiker opgebakken (rogge)brood.

Jenny van Dorsten

Vrijdag 29 juni

Vanwege het fietsincident van de vorige dag moet André na de ontbijt eerst naar de fietsverhuurder. Daarom vertrekken we pas om 10.00 uur richting Nekso. Bij een verlate groeve voor Balkazandsteen uit het onder Cambrium wordt de eerste stop gemaakt. Er ligt een prachtig plasje, waar door het zonnige en warme weer veel libellen en waterjuffers vliegen. Waargenomen worden de bruine glazenmaker, de bloedrode heidelibel en de watersnuffel. In het plasje zelf staat holpijp (*Equisetum fluviatile*), een paardenstaart. Emile geeft ons uitleg over de gelaagdheid van het Balkazandsteen en wijst ons op de fossiele wormensporen op de zwarte stenen. Even voor Nekso wordt gestopt bij Bodils kirke, opgetrokken in Nexozandsteen. Na een bezoek aan dit kerkje gaan we weer richting Nekso. Bij een pottenbakkerij (Paradis Keramik) krijgt Ursula een klapband. Deze wordt door André en Geert vakkundig gerepareerd. Intussen krijgt de pottenbakkerij klandizie van de andere leden van de groep. Het oponthoud wordt gebruikt als lunchpauze. Weer terug op de fiets (de band van Ursula houdt het) gaan we naar Paradisbakkerne, een bosgebied in het noorden. We besluiten tot de blauwe wandeling. Het blijkt een toeristisch rondje. Een toeristisch hoogtepunt is een steen van 35 ton in beweging te krijgen. Velen proberen het en André lukt het. We passeren een plasje dat vol staat met holpijp (*Equisetum fluviatile*) en zien verderop twee bijzondere vlinders: de ijvogelvlinder en de keizersmantel. Teruggekomen op de parkeerplaats begint de lucht te betrekken. Er is onweer voorspeld. We fietsen naar Nekso om het onweer voor te zijn, dat inderdaad spoedig losbarst. Vanwege het slechte weer besluiten 11 deelnemers met de bus terug te gaan naar Aakirkeby. De fietsen kunnen achterop. Ria, Paul, André, Emile en ondergetekende besluiten terug te fietsen. Gehuld in regenkleding komen we na een uur in Aakirkeby aan. Bij aankomst is het droog geworden. Na een douche en droge kleren gaan we aan tafel voor het diner. Omdat het de laatste avond is in het pension worden Charlotte en

Bjarne (de geweldige kok) onder dankzegging een schilderijtje van het huis aangeboden. André heeft onderweg een aantal zeggensoorten meegenomen, die samen met Geert op naam worden gebracht. Het zijn: de late zegge (*Carex oederi*), de wijdarige zegge (*Carex remota*), de blaaszegge (*Carex vesicaria*) en de boszegge (*Carex sylvatica*). Een plant blijkt de ruige veldbies (*Luzula spilosa*). De twee vogelaars (Hans en Ton) zijn naar de zuidkust geweest. Dat heeft de volgende waarnemingen opgeleverd: 6 parelduikers, 6 middelste zaagbekken, 4 bonte strandlopers, 1 bosruiter, 6 bergeenden en 2 oeverlopers. Zij waren voor de bui binnen.
Jan Uilenbroek

Zaterdag 30 juli, Aakirkeby

koffers gepakt, ontbeten en een lunchpakket gemaakt.

Om half elf namen we hier afscheid van ons gezellig pension Ny Soborg. Maar eerst nog een paar groepsfoto's gemaakt. Charlotte en Bjarne Hilsen vonden ons fantastische gasten en hoopten op terugkomst.

Daar gingen we met rugzakken en/of koffers naar de bushalte. Dit keer zouden we echter in het centrum opstappen. Bij aankomst waren we nl. een halte te vroeg uitgestapt.

De bus van 11.30 uur bracht ons naar Rønne. Charlotte had de reisleiding een restaurant in de buurt van de haven aanbevolen: Hotel Classic Griffen. Hier zouden we het afscheidsdiner kunnen nemen en onze bagage tijdelijk opslaan.

De voettocht naar het hotel/restaurant duurde lang, maar eenmaal van de bagage verlicht, kon je nog gebruik maken van het restaurant en de toiletten. Hierna hadden we vrijaf tot 19.00 uur.

Een aantal mensen ging met de gids naar het museum. Enkele gingen winkelen in Ronne.

Wij (Ursula en Henny) namen een dagkaart en ging met de bus, lijn 4, naar Svaneke.

Het was prachtig weer. Op het terras namen we een pot thee en genoten van het uitzicht en het toerisme. Vervolgens gingen we met lijn 7, die om 16.14 uur vertrok uit Svaneke terug naar Ronne. Nu kregen we de oost- en zuidkant van het eiland Bornholm te zien.

We zagen veel badplaatsen met hotels en campings en veel vakantiegangers al of niet op het strand. Om 17.55 uur waren we in Rønne Havn.

André de reisleader, was met Nienke, Paul, Cary en Roos en nog enkelen naar het Bornholms Kulturhistoriske Museum gegaan. Dit museum gaf een afspiegeling van wat er op Bornholm was geweest: de voorchristelijke tijd, de vroegchristelijke tijd, de Middeleeuwen, enz.

Oude meubels, klokken en klederdrachten! De bezetting van de 2° wereldoorlog en een model spoorwegemplacement van Bornholm Jernbaner: 3 smalspoorlijnen die in 1968 zijn opgeheven, enz. enz.

Om 19.00 uur zaten we allemaal weer aan tafel. Het afscheidsdiner van de Bornholmgroep!

Het dagmenu smaakte een beetje te zout. Olga bedankte namens de groep de reisleaders en gaf hun een lekkere herinnering aan Denemarken.

André sprak op zijn manier een dankwoordje en deed nog wat mededelingen. Daarna vertrokken we met alle reisbezittingen richting haven. Wel te voet, maar we hadden volop tijd!

De 'Hammerodde' lag op ons te wachten. Om 22.00 uur mochten we inschepen. De loopbrug en de lift werkten goed. Nadat we een hut hadden toegewezen gekregen, verdwenen we snel van het 'toneel'. 22.30 uur vetrok de boot. Tot in Køge! Welterusten!

Om 5.00 uur op, ontbijt?! Hiervoor hadden we 100 DK gekregen van de reisleader.

Om 6.00 uur van boord in Køge en om 6.30 uur trein naar København.

Henny en Ursula

Zondag 31 juli

Vandaag werken we allen mee aan de afscheidssymfonie na een heerlijke vakantie. Het begint 's morgens met een allegro, iedereen was vroeg uit de veren, met de lift van dek 8 naar dek 7, snel ontbijten en dan toch weer twee trappen afdalen naar beneden, storing van de lift.

Waar zijn Cary en Roos? André vindt ze aan de andere kant van de boot.

Even voor zes uur zijn we aan land.

In het volgende deel (allegretto) gaan we voor het laatst in ganzenpas, rammelend met onze koffers, naar het station in Køge. Jenny zoekt beneden weer naar een lift, sommigen gaan met haar mee naar boven, anderen nemen de trap.

Intussen mislukte de solistische partij van André: zowel beneden als boven vond hij geen loket om kaartjes naar Kopenhagen te kopen. Dan maar de stoptrein naar Kopenhagen zonder 19 vervoersbewijzen, 19 keer pinnen bleek onmogelijk.

Het tempo van de trein was moderato, 17 keer sloeg de dirigent af voordat we verder gingen. (André met een dikke portemonnee). Illegaal kwamen we in Kopenhagen aan, intussen genietend van Milva-pepermuntjes van Hans, verhalen aanhorend van Maria over Nigeria, van Henny over Eva Rosenstand-borduurpakketten en Henriëtte die kan metselen en tegelen.

Een adagio in Kopenhagen voor we de trein naar Hamburg namen. Deze zoefde vivace tot de boot. In de trein komen er veel verhalen los, o.a. van Paul en Ursula. Paul vertelde over Oost Berlijn ten tijde van de muur, Ursula probeerde aldaar de grenscontrole te ontlopen door de controleurs om te kopen met sigaretten, hetgeen haar nog lukte ook!

Geert las een meisje van 3 jaar in het Deens voor uit Pipi Langkous, hilariteit bij vader en kind. Olga bleef ons adviseren veel water te drinken, Marian puzzelde ijverig.

Na Rødby Fearge gingen we met trein en al op de boot naar Puttgarden, tempo gigue, waar ieder zijn laatste munten opmaakte, iets dronk en/of heerlijk op het dek van wind en zon genoot.

De reissymfonie duurt lang, in Hamburg weer een langdurig adagio. Aldaar bezochten we een terrasje, Emile en Frans kochten een Volkskrant, André en Emile bewaakten de bagage, heel veel dank.

De trein was te laat en overvol, we hadden met alle bagage moeite onze plaatsen te bereiken. Door het presto tempo had de trein wat tijd ingehaald en hadden we in Osnabrück genoeg tijd om over te stappen. Maar aldaar paniek, Emile en Maria waren er niet. Emile had zijn ruzzakje laten staan in de reeds vertrokken trein. Na wat formaliteiten kwam Emile op tijd op het perron waar de trein naar Deventer zou vertrekken, maar nu was Maria weg, heel wat erger dan de ruzzak! Met zijn geoefend lichaam spurte Emile naar de hal en samen kwamen ze op tijd zodat we met elkaar in de trein onze plaatsen zochten. Verschillende reisgenoten lieten strenge blikken zien zodat mensen die onze besproken plaatsen hadden ingenomen een ander heenkomen zochten.

Vivace naar Deventer! Onderweg namen Hans en Jenny afscheid, ze stapten uit in Hengelo. In deze trein hoorden we dat het treinverkeer tussen Arnhem en Nijmegen gestremd was zodat een aantal mensen uit de groep via Utrecht moest reizen.

In de trein namen we afscheid van elkaar en kwam het slotakkoord dat ons in verschillende richtingen leidde.

Velen probeerden de Intercity naar Utrecht te halen, Roos en Jan stapten in het Haagse gedeelte, Marian en Geert in het Rotterdamse deel. Paul rende voor zijn leven, was nog net op tijd in de trein, terwijl de conducteur nog even wachtte op Ria en Ton voor het vertrek.

André zagen we niet meer, maar Ursula en Henny bleven in de Duitse trein. Cary en Henriëtte hadden een spoedige verbinding naar Arnhem. Ria en Ton stapten over in Amersfoort. In Utrecht begeleidde Jan Roos naar haar trein.

Marian en Geert gingen een hapje eten in Utrecht. Zo kwam er een eind aan onze schitterende reis naar Bornholm.

Andé, Emile en alle deelnemers, heel veel dank voor de begeleiding en alle uitleg om nog veel meer van de natuur te kunnen genieten.

Nienke

Coda (naspel)

Jan hielp een slechtziende dame naar de stationshal in Utrecht en liet daartoe zijn tas onder aan de trap staan.

Binnen de kortste keren werd die tas ontdekt door de spoorwepolitie maar Jan was op tijd beneden om te vertellen dat het zijn tas was met o.a. sudoku's en beslist geen bommen.

Marian

Bijlagen

Planten

Deze lijst is opgesteld door André Beijersbergen, waarbij hij de aantekeningen van de excursies en zijn herinneringen heeft gebruikt. De lijst is dus zeker geen complete plantenlijst!!! De planten staan in alfabetische volgorde van familie en daarbinnen op alfabet van de wetenschappelijke voornaam.

Nr.	Familie	Nederlandse Naam	Wetenschappelijke naam
1	Alismataceae	Grote Waterweegbree	<i>Alisma plantago-aquatica</i> L.
2	Araceae	Kalmoes	<i>Acorus calamus</i> L.
3	Araliaceae	Klimop	<i>Hedera helix</i> L.
4	Asclepiadaceae	Engbloem	<i>Vincetoxicum hirundinaria</i> Med.
5		Duizendblad	<i>Achillea millefolium</i> L.
6	Asteraceae	Knoopkruid	<i>Centaurea jacea</i> L.
7		Grote Centaurie	<i>Centaurea scabiosa</i> L.
8		Wilde Cichorei	<i>Cichorium intybus</i> L.
9		Muizeoor	<i>Hieracium pilosella</i> L.
10		Ruige Leeuwetand	<i>Leontodon hispidus</i> L.
11		Muursla	<i>Mycelis muralis</i> (L.) Dumort.
12		Groot Hoefblad	<i>Petasites hybridus</i> (L.) Gaertner
13		Zeemelkdistel	<i>Sonchus arvensis</i> var. <i>maritimus</i> G.F.W. Meyer
14		Gele Morgenster	<i>Tragopogon pratensis</i> L.
15		Klein Hoefblad	<i>Tussilago farfara</i> L.
16	Athyriaceae	Wijfjesvaren	<i>Athyrium filix-femina</i> (L.) Roth
17	Betulaceae	Zwarte Els	<i>Alnus glutinosa</i> (L.) Gaertner
18	Boraginaceae	Slangekruid	<i>Echium vulgare</i> L.
19		Ruw vergeet-mij-nietje	<i>Myosotis ramosissima</i> Rochel
20	Brassicaceae	Zeeraket	<i>Cakile maritima</i> Scop.
21		Zeekool	<i>Crambe maritima</i> L.
22		Herik	<i>Sinapis arvensis</i> L.
23	Cannabaceae	Hop	<i>Humulus lupulus</i> L.
24	Caryophyllaceae	Steenanjer	<i>Dianthus deltoides</i> L.
25		Zeepostelein	<i>Honkenya peploides</i> (L.) Ehrh.
26		Blaassilene	<i>Silene vulgaris</i> (Moench) Garcke
27		Grasmuur	<i>Stellaria graminea</i> L.
28		Grootbloemige Muur	<i>Stellaria holostea</i> L.
29	Campanulaceae	Grasklokje	<i>Campanula rotundifolia</i> L.
30	Chenopodiaceae	Loogkruid	<i>Salsola kali</i> L.
31	Crassulaceae	Muurpeper	<i>Sedum acre</i> L.
32		Hemelsleutel	<i>Sedum telephium</i> L.
33	Cyperaceae	Boszegge	<i>Carex sylvatica</i> Hudson
34		Bosbies	<i>Scirpus sylvaticus</i> L.
35	Cypressaceae	Geneverbess	<i>Juniperus communis</i> L.
36		Reuzenlevensboom (?)	<i>Thuja plicata</i> D. Don ex Lambert
37	Ericaceae	Struikheide	<i>Calluna vulgaris</i> (L.) Hull
38	Equisetaceae	Schaafstro	<i>Equisetum hyemale</i> L.
39		Bospaardestaart	<i>Equisetum sylvaticum</i> L.
40	Euphorbiaceae	Overjarig Bingelkruid	<i>Mercurialis perennis</i> L.
41	Fabaceae	Wondklaver	<i>Anthyllis vulneraria</i> L.
42		Hokjespeul	<i>Astragalus glycyphyllos</i> L.

43		Zeelathyrus	<i>Lathyrus japonicus</i> Willd.
44		Veldlathyrus	<i>Lathyrus pratensis</i> L.
45		Sikkelklaver	<i>Medicago sativa</i> ssp. <i>Falcata</i> (L.) Arcang.
46		Hopklaver	<i>Medicago lupulina</i> L.
47		Kattedoom	<i>Ononis spinosa</i> L.
48		Hauwklaver	<i>Tetragonolobus maritimus</i> (L.) Roth
49		Hazepootje	<i>Trifolium arvense</i> L.
50		Liggende klaver	<i>Trifolium campestre</i> Schreber
51		Vogelwikke	<i>Vicia cracca</i> L.
52	Geraniaceae	Robertskruid	<i>Geranium robertianum</i> L.
53	Gramineae	Glanshaver	<i>Arrhenatherum elatius</i> (L.) Beauv. Ex J. & C. Presl.
54		Gevinde Kortsteel	<i>Brachypodium pinnatum</i> (L.) Beauv.
55		Trilgras	<i>Briza media</i> L.
56		Kamgras	<i>Cynosurus cristatus</i> L.
57		Bochtige Smeie	<i>Deschampsia flexuosa</i> (L.) Trin.
58		Reuzezwenkgras	<i>Festuca gigantea</i> (L.) Vill.
59		Eenbloemig Parelgras	<i>Melica uniflora</i> Retz
60		Bosgierstgras	<i>Millium effusum</i> L.
61		Rietgras	<i>Phalaris arundinacea</i> L.
62		Timotheegras	<i>Phleum pratense</i> L.
63		Mannagrass	<i>Glyceria fluitans</i> (L.) R.Br.
64	Hydrocharitaceae	Krabbescheer	<i>Stratiotes aloides</i> L.
65	Hypericaceae	Kantig Hertshooi	<i>Hypericum maculatum</i> Crantz
66	Hypolepidaceae	Adelaarsvaren	<i>Pteridium aquilinum</i> (L.) Kuhn
67	Juncaceae	Pitrus	<i>Juncus effusus</i> L.
68	Juncaginaceae	Schorrezoutgras	<i>Trichlogon maritima</i> L.
69	Lamiaceae	Stinkende Ballote	<i>Ballota nigra</i> L.
70		Hartgespan	<i>Leonurus cardiaca</i> L.
71		Kransmunt	<i>Mentha x verticillata</i> L.
72		Borstelkrans	<i>Satureja vulgaris</i> (L.) Fritsch
73		Betonie	<i>Stachys officinalis</i> (L.) Trevisan
74		Moerasandoom	<i>Stachys palustris</i> L.
75		Vaise Salie	<i>Teucrium scorodonia</i> L.
76	Lillaceae	Daslook	<i>Allium ursinum</i> L.
77		Slangelook	<i>Allium scorodoprasum</i> L.
78		Lelietje van Dalen	<i>Convallaria majalis</i> L.
79	Onagraceae	Groot Heksenkruid	<i>Circaea lutetiana</i> L.
80	Papaveraceae	Stinkende Gouwe	<i>Chelidonium majus</i> L.
81	Plantaginaceae	Hertshoornweegbree	<i>Plantago coronopus</i> L.
82	Polypodiaceae	Eikvaren	<i>Polypodium vulgare</i> L.
83	Primulaceae	Penningkruid	<i>Lysimachia nummularia</i> L.
84		"Melige Sleutelbloem"	<i>Primula farinosa</i> L.
85		Echte Sleutelbloem	<i>Primula veris</i> L.
86		Waterpunge	<i>Samolus valerandi</i> L.
87	Rosaceae	Agrimonie	<i>Agrimonia eupatoria</i> L.
88		Moeraspiraea	<i>Filipendula ulmaria</i> (L.) Maxim.
89		Knolspiraea	<i>Filipendula vulgaris</i> Moench
90		Nagelkruid	<i>Geum urbanum</i> L.
91		Viltige ganzerik	<i>Potentilla argentea</i> L.
92		Framboos	<i>Rubus idaeus</i> L.
93		Dauwbraam	<i>Rubus caesius</i> L.
94		Kleine Pimpernel	<i>Sanguisorba minor</i> Scop.

95		Lijsterbes	<i>Sorbus aucuparia</i> L.
96		?	<i>Sorbus intermedia</i>
97	Scrophulariaceae	Vingerhoedskruid	<i>Digitalis purpurea</i> L.
98		Hengel	<i>Melampyrum pratense</i> L.
99		Helmkruid	<i>Scrophularia nodosa</i> L.
100		Zwarte Toorts	<i>Verbascum nigrum</i> L.
101	Solanaceae	Bilzenkruid	<i>Hyoscyamus niger</i> L.
102	Valerianaceae	Echte Valeriaan	<i>Valeriana officinalis</i> L.
103	Umbelliferae	Grote Engelwortel	<i>Angelica sylvestris</i> L.
104		Kleine watereppe	<i>Berula erecta</i> (Hudson) Coville
105		Wilde Peen	<i>Daucus carota</i> L.
106		Heelkruid	<i>Sanicula europaea</i> L.
107		Heggedoornzaad	<i>Torilis japonica</i> (Houtt.) DC

Vogels

Parelduiker
Aalscholvers
Blauwe reiger
Knobbelzwaan
Grauwe gans
Bergeend
Wilde eend
Slobeend
Wintertaling
Kuifeend
Eidereend
Middelste zaagbek
Bruine kiekendief
Sperwer
Buizerd
Torenvalk
Fazant
Waterhoen
Meerkoet
Scholekster
Kievit
Bonte strandloper
Bosruiter
Oeverloper
Witgat
Houtsnip
Kokmeeuw
Stormmeeuw
Zilvermeeuw
Grote mantelmeeuw
Grote stern

Hoewel vogels geen prioriteit hadden is het toch nog een aardig lijstje geworden.

Veel huismussen gelukkig en de 6 parelduikers waren ook niet verkeerd.

Sterns viel tegen en een Bosruiter uit een onaanzienlijk plasje viel ook al mee.

*Op het strand geen ollevogels gevonden;
Wel een dode witte gans.
Veel oeverzwaluwen direct langs het strand.*

Af en toe heel veel roeken op de graanstoppels.

* Noordse dief *
Alk
Houtduif

Holenduif
Turkse tortel
Gierzwaluw
Grote bonte specht
Veldleeuwerik
Oeverzwaluw
Boerenzwaluw
Huiszwaluw
Graspieper
Witte kwikstaart
Winterkoning
Roodborst
Merel
Zanglijster
Spotvogel
Grasmus
Braamsluiper
Zwartkop
Fitis
Tjiftjaf
Goudhaantje
Koolmees
Grauwe klauwier
Spreeuw
Gaai
Ekster
Kauw
Raaf
Bonte kraai
Zwarte kraai
Roek
Ringmus
Huismus
Vink
Groenling
Putter
Kneu
Geelgors

De zang van de Veldleeuwerik deed ons ook al goed!

*Dat was het. Dank aan de waarnemers
,speciaal aan Ton.*

Bornholm was fascinerend: cultureel zowel als natuurhistorisch.

De planten en de vogels zijn zo nauwkeurig mogelijk in kaart gebracht, maar voor andere organismen geldt dat niet. Toch zijn er nog wat leuke, losse waarnemingen gedaan welke ik zal proberen zo volledig mogelijk hier te vermelden.

Henriette van der Loo

Fossielen

Het zou o.a. ook een geologische vakantie worden. Het eiland heeft immers zeer oude gesteentes (en fossielen) direct of dicht aan de oppervlakte.

Over de gesteenten wil ik het niet hebben, alleen over de dieren, dus ook over de fossielen, onder hen.

Graptolieten: diverse soorten gevonden in de bedding van het riviertje Laesaa (25-7) door de gids!

Periode Ordovicium. O.a. Dalmatina, een dicellograptus in de leisteen.

Wormsporen: versteende gangen in de oeverwand bij Arnager in Grunsand van het Boven Krijt (27-7)

en kruidsporen op 27-7 bij een zandsteengroeve bij Pedesker (Onder Cambrium)

Bryozo (mosdiertjes) : op de kust bij Stampen ook weer in het Grunsand (Krijt) door Henriette (27-7)

Belemniet: kust bij Arnager (Krijt) door Jan (27-7)

Spons (Porifera) bij Stampen, door Henriette (27-7)

Emile en Maria liepen met mooie fossielen rond, ook weer uit het Grunsand op 27-7: schelp (Lammelbranchiaat), een mooie Ammoniet etc.

Weekdieren

Op enkele plaatsen heb ik naar slakken gezocht. Bij het begin van de excursie door het riviertje Laeso, dus bij de boerderij vond ik op 25 juli enkele slakjes: het behaard slakje, het boerenknoopje, de zwarte pijlslak en enkele Clausiliidae (die ik echter nog niet heb kunnen determineren).

Insecten

Vlinders:

Keizermantel. Vooral bij Hammerknuden veel gezien maar ook in Paradisbakkerne .

Kleine ijsvogelvlinder: in de diverse bosgebieden zoals Paradisbakkerne(29-7).

Purperspanner (27-07)

Kleine vuurvlinder (27-07)

Nonvlinder (24-07)

Atalanta en Sint Jansvlinder, beide bij Hammerknudde (27-07)

Amfibieën

Groene kikker o.a. in de Paradisbakkerne

Boomkikker, 2 juvenielen in het geologisch park Klintenbakken bij Natur Bornholm (24-7)

Reptielen

Hagedis bij Hammerknuden. Voor mijn lekenoog leek hij op de gewone levendbarende hagedis. (28-07)

Een platgereden hazelworm op een weg door Aaker Plantage (26-07)

Zoogdieren

Vleermuizen:

Blijkbaar zijn kleine eilandenden vaak te winderig voor vleermuizen of hun voedsel (insecten), want er komen meestal maar weinig soorten en in gering aantal voor volgens mijn eigen ervaring.

Zo ook op Bornholm: er vlogen geen vleermuizen in de buurt van het pension en ook niet in de stadskern van Aakirkeby. Wel enkele exemplaren bij de Klintenbakken bij Natur Bornholm ((29-07) nl:

Gewone dwergvleermuis

Laatvlieger

Ook vond ik na enig geklim een vleermuisuitwerpsel op een balk hoog in de toren van de ronde Osterlars Kirke (26-07). Soort: onbekend.

Overige zoogdieren:

Uitwerpsels van een steenmarter bij het vliegveldje bij Stampen (27-07)

Bunzing – vermoedelijk, ook hier alleen een uitwerpsel.

Huismuis (dood) (28-07)

Haas: er liepen veel en grote hazen rond op het eiland.

Konijn: veel minder vaak gezien dan de grote hazen maar ook in redelijk aantal.

Ree o.a. in een korenveld op 26-07.

Je ziet, het is allemaal wat schraal en er zijn geen echt bijzondere dieren tussen, maar ook niet - bijzondere dieren zijn onze interesse en dus het vermelden waard, toch?

fossielen
en
gesteenten

krulsporen
(links)

stroomribben

xenoliet
(links)

pegmatiet

Landschappen

strand
bij
Risegård

De kust
tussen
Bølshavn
en
Listed

Landschappen

De Breuk

Ekkodalen

Poel

beziens-
waardigheden

stokrozen

ruïne Hammershus

Kerken

Flora en faune
boerenzwaluw
boomkikker

zilvermeeuw
keizersmantel

zeekool
zoutgras

gebeurtenissen

Het Ongeluk

de laatste
inkopen
van
Jenny

gelukkig
heeft Hans
een
brede rug

gebeurtenissen

slapen

en duwen

het pension

de hond Potia

